

Проте вони не є яскраво вираженими, а навпаки невизначені, розмиті, невиразні, надто звичайні. Такого політика зазвичай сприймають як «залежного».

У висновках важливо підкреслити наступне. Найперспективнішою, на наш погляд, видається модель поведінки політика маскулінно-фемінінного типу, в якій гендерні ознаки не є незмінними, а утворюють гнучку соціально-психологічну модель гендерної поведінки політичного лідера. Тобто, конструктивне поєднання маскулінності та фемінінності розширює можливості індивідуального самовираження політичного лідера, урізноманітнює та збагачує діапазон поведінки політиків – чоловіків і жінок. Відповідно до закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [3], одним з основних напрямів державної політики у сфері гендерної рівності є забезпечення рівної участі жінок і чоловіків в ухваленні суспільно важливих рішень. В українському законодавстві немає обмежуючих норм, які б могли завадити жінкам чи чоловікам реалізувати себе у політиці.

Список використаних джерел:

1. Ворчакова І. Є. Гендерна політика: навч. посіб. Миколаїв: Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, 2021. 244 с.
2. Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні: статистичний аналіз відкритих даних ЄДРПОУ. К.: ПРООН в Україні, 2020. 52 с.
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2866-IV (у новій редакції від 07 січня 2018 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

Зайцева З. І.,

*професор кафедри політичних технологій,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

Ротар Н. Ю.,

*професор кафедри політології та державного управління,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Чернівці, Україна*

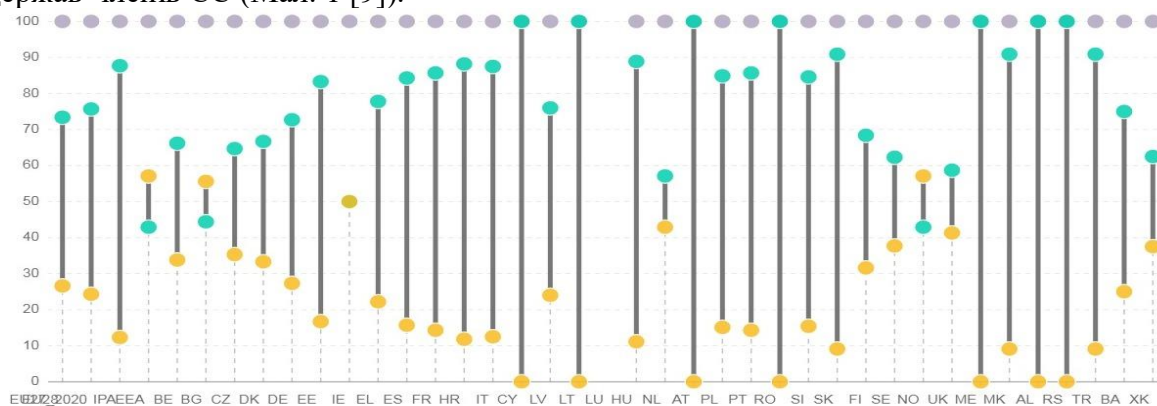
ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СФЕРІ НАУКИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Забезпечення гендерної рівності є невід’ємною складовою європейської демократії, що знайшло своє відображення у Ст. 8 «Договору про функціонування Європейського Союзу», якою закріплено один з принципів політики Об’єднання, спрямований на усунення нерівності та сприяння рівності між чоловіками та жінками. Розгортаючи цей принцип, в 1999 р. Рада прийняла резолюцію «Жінки і наука», якою визнала недостатнє представництво жінок у сфері наукових досліджень, а в 2012 р. визначила гендерну рівність в наукових дослідженнях одним з ключових пріоритетів Європейського дослідницького простору, оскільки «в більшості національних дослідницьких програм зберігаються гендерні упередження в кар’єрі, гендерний дисбаланс у прийнятті рішень та відсутність гендерної чутливості» [3].

Одним з перших важливих політичних документів ЄС стала резолюція Європарламенту (2015) за дуже промовистою назвою «Про кар’єру жінок у науці та університетах й скляні стелі, з якими вони стикаються» [7]. Наголошуючи, що в європейському дослідницькому просторі визнається важливість сприяння гендерній рівності

в дослідженнях і необхідність залучення жінок до керівних посад в цій сфері, європейські парламентарі визнали, що реальні політичні кроки на рівні спільної європейської політики були мінімальними. Відтак, європейська статистика незмінно свідчила про те, що: (1) дівчата не зорієнтовані на вивчення STEM-дисциплін у школі та мають меншу ймовірність отримати відповідний науковий ступінь в університеті; (2) в європейському науковому просторі відсутні жіночі моделі для наслідування у сфері STEM; (3) збереження гендерних стереотипів в академічному середовищі, коли жінки скеровуються на викладацькі посади, а не на дослідницьку та наукову діяльність.

Багато в чому це пов'язано з тим, що по-перше, в ЄС жінки, які мають університетську освіту, кількісно переважають чоловіків, але продовжують залишатися недостатньо представленими у професіях, для яких характерний високий рівень оплати праці; по-друге, в ЄС лише 34 % випускників з університетським ступенем у галузі STEM (Science, Technology, Engineering and Math) є жінками [8], тоді як у світі цей показник становить 53 % [10]. Європейські експерти означили зафіксовану нижчу частку жінок у STEM як явище «дірявого трубопроводу»: більшість студентів магістратури в галузі науки є жінками, але вони, як правило, залишають цей сектор частіше, ніж їхні колеги-чоловіки [11]. Зрештою, відображенням актуальності активізації європейської політики забезпечення гендерної рівності в сфері науки та досліджень є гендерна статистика складу Національних академій наук держав-членів ЄС (Мал. 1 [9]).

Мал. 1. Гендерна статистика складу Національних академій наук держав-членів ЄС, 2021

Дані, наведені на Мал. 1 вказують на те, що в складі Національних академій наук жінки не представлені на рівні 7 таких інституцій, в 4 інституціях зафіксовано наближення до гендерного паритету, в 1 – переважання жінок. Попри те, що Національні академії наук жінки очолюють в 10 європейських країнах, організаційна культура та інституційні процеси в сфері науки, позиціонувалися як такі, що функціонують та відтворюються, зокрема, й за допомогою гендерно упереджених інструментів.

На сьогодні, європейська політика забезпечення гендерної рівності в сфері науки та досліджень має комплексний та багатовекторний характер. Вона реалізується відповідно до Стратегії гендерної рівності 2020-2025 [1], якою визначено проактивний характер діяльності Єврокомісії щодо гендерної рівності та встановлено відповідні політичні цілі й ключові дії на означений період. Найважливішими, на нашу думку, є: (1) системні заходи з посилення гендерної рівності в програмі Horizon Europe шляхом формулювання вимог до заявників послуговуватися планами гендерної рівності; (2) ініціатива щодо збільшення кількості технологічних стартапів під керівництвом жінок, зміст яких визначається особливостями науково-дослідницької сфери, зокрема структурними перешкодами на шляху забезпечення гендерної рівності в дослідженнях та інноваціях. В програмах Horizon Europe, що особливо важливо для українських науково-дослідницьких інституцій, виокремлено три основні рівні

оцінки гендерної рівності в проєктній (грантовій) науковій діяльності: (1) наявність Плану гендерної рівності як критерію прийнятності участі інституції у відборі проєктів; (2) інтеграція гендерного виміру в дослідження та інноваційний контент дослідження за замовчуванням; (3) орієнтація на гендерний баланс з цільовим показником 50 % жінок на всіх рівнях функціонування програми Horizon Europe та серед дослідницьких команд, що подають заявки [4].

Зауважимо, що наразі більшість науково-дослідних установ та університетів в Україні постали перед необхідністю імплементації європейських принципів гендерної політики, що, фактично, формує спектр можливостей успіху у відборі Horizon Europe. Тож варто звернути увагу на сукупність обов'язкових вимог до Планів гендерної рівності, які мають бути публічними офіційними документами, що встановлюють чіткі цілі та детальні дії для їх досягнення; забезпечуватися відповідним ресурсами на рівні впровадження, моніторингу та фінансування конкретних посад; опиратися на фактичні дані гендерного аналізу, що дозволить сформулювати систему індикаторів та здійснювати оцінку прогресу на рівні інституції; сприяти розвитку гендерної компетентності та протидіяти гендерними упередженнями серед осіб, які приймають рішення [5].

Важливу роль в поглибленні європейської політики забезпечення гендерної рівності в сфері науки та досліджень відіграла Люблянська декларація про гендерну рівність у дослідженнях та інноваціях (2021), яка фокусує увагу на необхідності забезпечення справедливих, відкритих, інклюзивних та гендерно-рівних кар'єрних шляхів в дослідницькій діяльності; застосування інструментів планування для системних інституційних змін та усунення інституційних бар'єрів в науково-дослідницьких інституціях та університетах; використання синергії Європейського дослідницького простору для поглиблення досягнень гендерної рівності [2]. Відтак, в політичному порядку денному європейського дослідницького простору на 2022-2024 рр. Єврокомісія конкретизувала принципи гендерної рівності в дослідницькому секторі у вимірі трьох цілей: гендерний баланс у дослідницьких групах, гендерний баланс у процесі прийняття рішень та гендерний вимір змісту досліджень [6]. Такий підхід вказує на важливість залучення жінок-науковиць до дослідницьких груп, забезпечення рівноправної присутності жінок і чоловіків на вищих рівнях академічної ієрархії врахування гендеру як значущої змінної в будь-якому дослідженні, оскільки таким чином задаються нові перспективи, актуалізуються нові інструменти аналізу, створюється більш повна картина досліджуваної наукової проблеми.

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025. COM/2020/152 final. Document 52020DC0152. URL: <https://cutt.ly/r3W2KKL>
2. Council of the European Union. Gender Equality in Research and Innovation. Brussels, 21 September 2021 (OR. en) 12044/21. RECH 414. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12044-2021-INIT/en/pdf>
3. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. European Research Area progress report 2014: accompanied by facts and figures 2014, Publications Office, 2014. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/85925>
4. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Horizon Europe, gender equality: a strengthened commitment in Horizon Europe. Publications Office, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/97891>
5. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Horizon Europe guidance on gender equality plans, Publications Office of the European Union, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/876509>

6. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. European Research Area Policy Agenda – Overview of actions for the period 2022-2024. URL: https://apre.it/wp-content/uploads/2022/03/KI0121450ENN.en_.pdf

7. European Parliament. European Parliament resolution of 9 September 2015 on women's careers in science and universities, and glass ceilings encountered URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0311_EN.html?redirect

8. Girls Go Circular 2022. URL: <https://eit-girlsgocircular.eu/>

9. National academies of science: presidents and members of the highest decision-making body. URL: <https://cutt.ly/Q3W2N5q>

10. Sirimanne S. *How can we STEM the tide of female graduates leaving science?* World Economic Forum. URL: <https://cutt.ly/A3W29Zk>

11. Thornton A. Gender equality in STEM is possible. These countries prove it. World Economic Forum. URL: Limit reached. You need to register.

Задерейко С. Ю.,

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОСВІТІ: КРИТЕРІЇ ВИМІРЮВАННЯ

Гендерна рівність в освіті, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків та подолання дискримінації за ознакою статі – один із пріоритетних напрямів євроінтеграційних процесів України. У питанні доступу до освіти жінками в суспільствах у всьому світі досягнуто значного успіху. Проте нові виклики, які висуває пандемія Covid-19, воєнний стан потребують нового осмислення підходів до аналізу цього питання із повним розумінням унікального становища університетів у суспільстві та їхній потенціал у вирішенні цих проблем.

Значна кількість досліджень сконцентрована на можливостях доступу жінок до освіти, проте не багато з них приділяє увагу підтримання прогресу жінок на академічному рівні. Так, у звіті ЮНЕСКО-IESALC і Times Higher Education [1] досліджувалася ефективність 776 глобальних університетів за 18 показниками. За результатами цього дослідження було встановлено, що студенток (жінок) більше, ніж студентів (чоловіків), але існує значне «гуманітарне упередження» – частка студенток, які здобувають науково-технічний, інженерно-математичний (STEM) ступінь (30 %), все ще на 24 відсоткові пункти нижча, ніж частка студенток, які вивчають мистецтво, гуманітарні науки та ступені з соціальних наук (AHSS) (54 %). Крім того, Університети більше зосереджені на вимірюванні доступу жінок до вищої освіти, ніж на відстеженні їхніх результатів та успішності. показники На академічному рівні існує значний гендерний розрив. Більшість університетів стверджують, що вони мають різні політики та послуги, які підтримують прогрес жінок. Проте присутність жінок серед студентів не означає їх присутності на керівних посадах в наукових колах та університетах. Менше двох п'ятих старших науковців (професорів, деканів, кафедр і старших керівників університетів) і менше третини авторів наукових робіт є жінками, що свідчить про значний гендерний розрив